

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ

ΓΆΝ ΜΑΖΆΚ

της 18ης Μαΐου 2010¹

1. Στην υπό κρίση υπόθεση, το Δικαστήριο καλείται για πρώτη φορά να αποφανθεί επί της ερμηνείας της οδηγίας 2006/123/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 12ης Δεκεμβρίου 2006, σχετικά με τις υπηρεσίες στην εσωτερική αγορά².

2. Το προδικαστικό ερώτημα που υπέβαλε το Conseil d'État (Γαλλία) αφορά την ελευθερία εμπορικής επικοινωνίας των ασκούντων νομοθετικώς κατοχυρωμένα επαγγέλματα, εν προκειμένω των ορκωτών λογιστών, που διέπεται από το άρθρο 24 της οδηγίας 2006/123. Το ερώτημα αυτό έχει ως ακολούθως:

«Αποσκοπεί η οδηγία 2006/123 [...] να αποκλείσει, όσον αφορά τον τομέα των νομοθετικώς κατοχυρωμένων επαγγελμάτων που αφορά, κάθε γενική απαγόρευση, όποια και αν είναι η οικεία μορφή εμπορικής πρακτικής, ή, αντίθετα, αναγνωρίζει στα κράτη μέλη τη δυνατότητα να διατηρούν σε ισχύ γενικές απαγορεύσεις ορισμένων εμπορικών πρακτικών, όπως είναι η αυτόκλητη προσέγγιση πελατών;»

3. Το αιτούν δικαστήριο εκτιμά ότι η απάντηση του Δικαστηρίου στο ερώτημά του είναι αναγκαία για να μπορέσει να αποφανθεί επί της προσφυγής που άσκησε η Société fiduciaire nationale d'expertise comptable (στο εξής: Société fiduciaire) προς ακύρωση του διατάγματος 2007-1387 της 27ης Σεπτεμβρίου 2007, περί κώδικα δεοντολογίας του σώματος των ορκωτών λογιστών, καθόσον αυτό απαγορεύει την αυτόκλητη προσέγγιση του πελάτη. Η παράβαση της οδηγίας 2006/123, ειδικότερα δε του άρθρου 24 αυτής, αποτελεί έναν από τους λόγους ακύρωσεως που προβάλλει ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου η Société fiduciaire³.

4. Ενώπιον του Δικαστηρίου γραπτές παρατηρήσεις κατέθεσαν η Société fiduciaire, η Γαλλική, η Κυπριακή και η Ολλανδική Κυβέρνηση, καθώς και η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων. Η επ' ακροατηρίου συζήτηση πραγματοποιήθηκε στις 23 Μαρτίου 2010, παρουσία εκπροσώπων της Société fiduciaire, της Γαλλικής και της Ολλανδικής Κυβερνήσεως, καθώς και της Επιτροπής.

3 — Η Société fiduciaire προέβαλε επίσης έναν λόγο που αντλείται από παράβαση της οδηγίας 2000/31/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 8ης Ιουνίου 2000, για ορισμένες νομικές πτυχές των υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας, ιδίως του ηλεκτρονικού εμπορίου, στην εσωτερική αγορά («οδηγία για το ηλεκτρονικό εμπόριο») (ΕΕ L 178, σ. 1). Ωστόσο, το υποβληθέν στο Δικαστήριο προδικαστικό ερώτημα δεν αφορά την πτυχή αυτή της υποθέσεως. Από την απόφαση του αιτούντος δικαστηρίου προκύπτει ότι το δικαστήριο α quo εκτιμά ότι η απάντηση στον λόγο αυτό δεν είναι ανεξάρτητη από την απάντηση που θα δώσει το Δικαστήριο στο προδικαστικό ερώτημα.

1 — Γλώσσα του πρωτοτύπου: η γαλλική.

2 — ΕΕ L 376, σ. 36.

5. Οι προτεινόμενες απαντήσεις στο υποβληθέν ερώτημα μπορούν να καταταχθούν σε δύο κατηγορίες. Η πρώτη κατηγορία περιλαμβάνει τις απαντήσεις που προτείνουν η Société fiduciaire, η Ολλανδική Κυβέρνηση και η Επιτροπή. Οι τελευταίες προτείνουν να δοθεί η απάντηση ότι, όσον αφορά τα νομοθετικώς κατοχυρωμένα επαγγέλματα τα οποία καλύπτει το άρθρο 24, παράγραφος 1, της οδηγίας 2006/123, η οδηγία αυτή εμποδίζει την επιβολή κάθε γενικής απαγορεύσεως της εμπορικής επικοινωνίας και, επομένως, απαγορεύσεως όπως της επίμαχης στην κύρια δίκη, ήτοι της απαγορεύσεως της αυτόκλητης προσεγγίσεως του πελάτη.

6. Η δεύτερη κατηγορία προτεινόμενων απαντήσεων περιλαμβάνει εκείνες της Γαλλικής και της Κυπριακής Κυβερνήσεως. Κατ' αυτές, η προαναφερθείσα διάταξη της οδηγίας 2006/123 δεν εμποδίζει, κατ' αρχήν, την εφαρμογή εθνικής ρυθμίσεως που απαγορεύει, για τα νομοθετικώς κατοχυρωμένα επαγγέλματα, την αυτόκλητη προσέγγιση του πελάτη.

8. Η δεύτερη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας 2006/123 έχει ως ακολούθως:

«Για την προώθηση της οικονομικής ανάπτυξης και τη δημιουργία θέσεων εργασίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση, είναι απαραίτητη η ύπαρξη μιας ανταγωνιστικής αγοράς υπηρεσιών. Σήμερα τα πολλά εμπόδια που υπάρχουν στην εσωτερική αγορά δεν επιτρέπουν στους παρόχους υπηρεσιών, και ιδίως στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις (ΜΜΕ), να επεκτείνουν τις δραστηριότητές τους πέραν των εθνικών τους συνόρων και να επωφεληθούν πλήρως από την εσωτερική αγορά. Αυτό αποδυναμώνει την παγκόσμια ανταγωνιστικότητα των παρόχων υπηρεσιών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η δημιουργία ελεύθερης αγοράς που επιβάλλει στα κράτη μέλη την άρση των περιορισμών στη διασυνοριακή κυκλοφορία των υπηρεσιών, αυξάνοντας ταυτόχρονα τη διαφάνεια και βελτιώνοντας την ενημέρωση των καταναλωτών, θα συνεπαγόταν περισσότερες επιλογές και καλύτερες υπηρεσίες για τους καταναλωτές σε χαμηλότερες τιμές.»

9. Η πέμπτη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας 2006/123 ορίζει τα εξής:

«Συνεπώς, θα πρέπει να εξαλειφθούν τα εμπόδια που παρακωλύουν την ελευθερία εγκατάστασης των παρόχων υπηρεσιών στα κράτη μέλη και την ελεύθερη κυκλοφορία των υπηρεσιών μεταξύ των κρατών μελών και να παρασχεθεί στους αποδέκτες και στους παρόχους υπηρεσιών η ασφάλεια δικαίου την οποία χρειάζονται για να ασκήσουν στην πράξη τις δύο αυτές θεμελιώδεις ελευθερίες που κατοχυρώνονται με τη Συνθήκη [ΕΚ]. [...]»

Το νομικό πλαίσιο

Η οδηγία 2006/123

7. Η οδηγία 2006/123 εκδόθηκε δυνάμει του άρθρου 47, παράγραφος 2, πρώτη και τρίτη περίοδος, ΕΚ και του άρθρου 55 ΕΚ.

10. Η έβδομη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας 2006/123 ορίζει ειδικότερα τα ακόλουθα:

«Η παρούσα οδηγία θεσπίζει γενικό νομικό πλαίσιο το οποίο διέπει μεγάλη ποικιλία υπηρεσιών, ενώ παράλληλα λαμβάνει υπόψη τα ειδικά χαρακτηριστικά κάθε είδους δραστηριότητας ή επαγγέλματος και το αντίστοιχο σύστημα κανονιστικής ρύθμισης. [...]»

11. Κατά την εκατοστή αιτιολογική σκέψη της οδηγίας 2006/123:

«Είναι σκόπιμο να καταργηθούν οι πλήρεις απαγορεύσεις εμπορικών επικοινωνιών για τα νομοθετικώς κατοχυρωμένα επαγγέλματα· η κατάργηση αυτή δεν αφορά τις απαγορεύσεις σχετικά με το περιεχόμενο μιας εμπορικής επικοινωνίας, αλλά εκείνες που, κατά γενικό τρόπο για συγκεκριμένο επάγγελμα, απαγορεύουν μία ή περισσότερες μορφές εμπορικής επικοινωνίας, για παράδειγμα κάθε διαφήμιση σε συγκεκριμένο μέσο ή μέσα ενημέρωσης. Όσον αφορά το περιεχόμενο και τις μεθόδους των εμπορικών επικοινωνιών, πρέπει να παρακινηθούν οι επαγγελματικοί κλάδοι να [εκπονήσουν], τηρώντας το κοινοτικό δίκαιο, κώδικες συμπεριφοράς σε κοινοτικό επίπεδο.»

12. Το άρθρο 4 της οδηγίας 2006/123 δίδει τους ορισμούς των κυρίων εννοιών της εν λόγω οδηγίας. Δύο ορισμοί έχουν σημασία για την υπό κρίση υπόθεση: αυτός της εννοίας του «νομοθετικώς κατοχυρωμένου επαγγέλματος» και αυτός της εννοίας της «εμπορικής επικοινωνίας».

13. Τα νομοθετικώς κατοχυρωμένα επαγγέλματα προσδιορίζονται στο άρθρο 4, σημείο 11, της οδηγίας 2006/123 με παραπομπή στην οδηγία 2005/36/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 7ης Σεπτεμβρίου 2005, σχετικά με την αναγνώριση των επαγγελματικών προσόντων⁴, ειδικότερα στο άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο α'. Κατά τη διάταξη αυτή, ως «νομοθετικώς κατοχυρωμένο επάγγελμα» νοείται:

«[...] η επαγγελματική δραστηριότητα ή το σύνολο επαγγελματικών δραστηριοτήτων των οποίων η ανάληψη, η άσκηση ή ένας από τους όρους άσκησης εξαρτάται άμεσα ή έμμεσα, δυνάμει νομοθετικών, κανονιστικών ή διοικητικών διατάξεων, από την κατοχή καθορισμένων επαγγελματικών προσόντων' ειδικότερα, όρο άσκησης συνιστά η χρήση επαγγελματικού τίτλου που περιορίζεται, βάσει νομοθετικών, κανονιστικών ή διοικητικών διατάξεων, μόνο σε όποιον κατέχει συγκεκριμένο επαγγελματικό προσόν. [...]»

14. Το άρθρο 4, σημείο 12, της οδηγίας 2006/123 ορίζει την έννοια της «εμπορικής επικοινωνίας» ως ακολούθως:

«ως “εμπορική επικοινωνία” νοείται κάθε μορφή επικοινωνίας για την έμμεση ή άμεση προώθηση προϊόντων, υπηρεσιών ή της εικόνας επιχειρήσεων, οργανισμών ή προσώπων που ασκούν εμπορική, βιομηχανική ή βιοτεχνική δραστηριότητα ή ασκούν ένα

4 — EEL 255, σ. 22.

νομοθετικώς κατοχυρωμένο επάγγελμα. Δεν συνιστούν από μόνες τους εμπορικές επικοινωνίες:

α) οι πληροφορίες που επιτρέπουν την άμεση πρόσβαση στη δραστηριότητα της επιχείρησης, του οργανισμού ή του προσώπου, ιδίως ένα όνομα τομέα ή μια διεύθυνση ηλεκτρονικού ταχυδρομείου·

β) οι [ανακοινώσεις] σχετικά με προϊόντα, με υπηρεσίες ή με την εικόνα της επιχείρησης, του οργανισμού ή του προσώπου, οι οποίες δημιουργούνται ανεξάρτητα, ιδίως όταν παρέχονται χωρίς οικονομικό αντάλλαγμα.»

15. Το άρθρο 24 της οδηγίας 2006/123, με τίτλο «Εμπορικές επικοινωνίες των νομοθετικώς κατοχυρωμένων επαγγελμάτων», που περιλαμβάνεται στο κεφάλαιο V της εν λόγω οδηγίας, που τιτλοφορείται «Ποιότητα των υπηρεσιών», ορίζει τα ακόλουθα:

«1. Τα κράτη μέλη καταργούν όλες τις συνολικές απαγορεύσεις εμπορικών επικοινωνιών για τα νομοθετικώς κατοχυρωμένα επαγγέλματα.

2. Τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε οι εμπορικές επικοινωνίες που χρησιμοποιούν τα νομοθετικώς κατοχυρωμένα επαγγέλματα να τηρούν τους επαγγελματικούς κανόνες που συνάδουν με το κοινοτικό δίκαιο, οι οποίοι είναι ιδίως συναφείς με την ανεξαρτησία, την αξιοπρέπεια και την ακεραιότητα του επαγγέλματος, καθώς και το επαγγελματικό απόρρητο, κατά τρόπο συνάδοντα με τις ιδιαιτερότητες κάθε επαγγέλματος. Οι επαγγελματικοί κανόνες για τις εμπορικές

επικοινωνίες δεν δημιουργούν διακρίσεις, δικαιολογούνται αντικειμενικά από επιτακτικό λόγο δημόσιου συμφέροντος και είναι [σύμφωνοι προς την αρχή της αναλογικότητας].»

16. Κατά το άρθρο 44, παράγραφος 1, της οδηγίας 2006/123, η προθεσμία μεταφοράς της εν λόγω οδηγίας στην εθνική έννομη τάξη έληξε στις 28 Δεκεμβρίου 2009.

Η εθνική ρύθμιση

17. Ο κώδικας δεοντολογίας του επαγγέλματος του ορκωτού λογιστή (στο εξής: κώδικας δεοντολογίας) προσαρτάται ως παράρτημα στο διάταγμα 2007-1387.

18. Το άρθρο 12 του εν λόγω κώδικα δεοντολογίας ορίζει τα εξής:

«I. – Απαγορεύεται στα κατά το άρθρο 1 πρόσωπα να προσεγγίζουν αυτοκλήτως τρίτους κατ' οίκον με σκοπό να τους προσφέρουν τις υπηρεσίες τους. Η συμμετοχή τους σε συνέδρια, σεμινάρια ή άλλες πανεπιστημιακές ή επιστημονικές εκδηλώσεις επιτρέπεται καθόσον δεν επιδίδονται, με την ευκαιρία αυτή, σε ενέργειες που μπορούν να εξομοιωθούν με αυτόκλητη προσέγγιση πελατών.

II. – Τα κατά το άρθρο 1 πρόσωπα επιτρέπεται να προβαίνουν σε ενέργειες προωθήσεως πωλήσεων στον βαθμό που οι εν λόγω

ενέργειες παρέχουν χρήσιμη πληροφόρηση στο κοινό. Η εκ μέρους των ενδιαφερομένων χρησιμοποίηση οποιωνδήποτε μέσων προς τον σκοπό αυτόν πραγματοποιείται με διακριτικότητα, ώστε να μην θίγεται η ανεξαρτησία, η αξιοπρέπεια και η τιμή του επαγγέλματος, αλλ' ούτε οι κανόνες του επαγγελματικού απορρήτου και της εντιμότητας έναντι των πελατών και των συναδέλφων. Οσάκις παρουσιάζουν την επαγγελματική τους δραστηριότητα σε τρίτους, με οποιοδήποτε μέσο, τα κατά το άρθρο 1 πρόσωπα δεν επιτρέπεται να χρησιμοποιούν οποιοδήποτε είδος εκφράσεως που μπορεί να θίξει την αξιοπρέπεια του λειτουργήματος ή την εικόνα του επαγγέλματός τους. Οι τρόποι αυτοί επικοινωνίας, καθώς και οποιοδήποτε άλλοι επιτρέπονται μόνον υπό τον όρο ότι οι χρησιμοποιούμενες εκφράσεις χαρακτηρίζονται από ευπρέπεια και αυτοσυγκράτηση και ότι δεν περιέχουν ανακρίβειες ούτε μπορούν να παραπλανήσουν το κοινό και δεν περιέχουν κανένα συγκριτικό στοιχείο.»

19. Ο κώδικας δεοντολογίας άρχισε να ισχύει την 1η Δεκεμβρίου 2007, σύμφωνα με τις λεπτομέρεις εφαρμογής που προβλέπει το άρθρο 3 του διατάγματος 2007-1387.

Εκτίμηση

20. Προτού εξετάσω το προδικαστικό ερώτημα, θα ήθελα να διατυπώσω δύο παρατηρήσεις σχετικές με το γεγονός, περί του οποίου κάνει λόγο η Γαλλική Κυβέρνηση με τις γραπτές παρατηρήσεις της, ότι το διάταγμα 2007-1387 εκδόθηκε μετά την έναρξη της

ισχύος της οδηγίας 2006/123, αλλά πριν από την ημερομηνία λήξεως της προθεσμίας μεταφοράς της στην εθνική έννομη τάξη και ότι η αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως υποβλήθηκε πριν από την τελευταία αυτή ημερομηνία.

21. Πρώτον, θα ήθελα να αναφερθώ στην άποψη που διατύπωσα στην υπόθεση C-357/09 PPU, Kadzoev⁵, όπου ασχολήθηκα με το ζήτημα του παραδεκτού των προδικαστικών ερωτημάτων όταν, ειδικότερα, αυτά αφορούν οδηγία της οποίας η προθεσμία μεταφοράς στην εθνική έννομη τάξη δεν έχει ακόμη λήξει. Βάσει της νομολογίας που μνημονεύεται στο πλαίσιο της ως άνω υποθέσεως, κατέληξα στο συμπέρασμα ότι η περίπτωση αυτή δεν μπορεί, από μόνη της, να επηρεάζει το παραδεκτό των προδικαστικών ερωτημάτων.

22. Δεύτερον, θα ήθελα να υπενθυμίσω ότι από την απόφαση του αιτούντος δικαστηρίου προκύπτει σαφώς ότι το ίδιο το δικαστήριο αυτό στηρίχθηκε στο ότι η κατά το διάταγμα 2007-1387 απαγόρευση της αυτόκλητης προσεγγίσεως του πελάτη, αν πρέπει να θεωρηθεί ως αντίθετη προς το άρθρο 24 της οδηγίας 2006/123, θα έθιγε σοβαρά την εκτέλεσή του.

23. Στη συνέχεια, θα ασχοληθώ με την εξέταση του προδικαστικού ερωτήματος, με το οποίο το Δικαστήριο καλείται, κατ' ουσίαν, να προσδιορίσει το περιεχόμενο της

⁵ — Η σχετική άποψη διατυπώθηκε στις 10 Νοεμβρίου 2009, σημεία 28-47.

υποχρέωσης που έχουν «τα κράτη μέλη [να] καταργ[ήσουν] όλες τις συνολικές απαγορεύσεις εμπορικών επικοινωνιών για τα νομοθετικά κατοχυρωμένα επαγγέλματα» περί της οποίας γίνεται λόγος στο άρθρο 24, παράγραφος 1, της οδηγίας 2006/123.

24. Με το ίδιο το προδικαστικό του ερώτημα το αιτούν δικαστήριο εκθέτει δύο δυνατούς τρόπους ερμηνείας της εν λόγω υποχρέωσης. Κατά την πρώτη ερμηνεία, η υποχρέωση καταργήσεως όλων των γενικών απαγορεύσεων αφορά κάθε γενική απαγόρευση μιας ορισμένης μορφής εμπορικής επικοινωνίας. Κατά μια δεύτερη ερμηνεία, η εν λόγω υποχρέωση αφορά μόνον τη γενική απαγόρευση κάθε είδους εμπορικής επικοινωνίας⁶, πράγμα το οποίο σημαίνει ότι τα κράτη μέλη εξακολουθούν να έχουν τη δυνατότητα διατηρήσεως γενικών απαγορεύσεων έναντι ορισμένων μορφών εμπορικής επικοινωνίας.

25. Πιστεύω ότι μια γραμματική ερμηνεία του άρθρου 24 της οδηγίας 2006/123 δεν παρέχει τη δυνατότητα να δοθεί απάντηση στο προδικαστικό ερώτημα, καθόσον δεν καταλήγει σε κάποιο αδιαμφισβήτητο συμπέρασμα.

26. Πράγματι, η χρησιμοποίηση του πληθυντικού στην έκφραση «τις συνολικές απαγορεύσεις», αντί του ενικού, μπορεί να δικαιολογήσει δύο αντίθετα συμπεράσματα, κανένα από τα οποία δεν στερείται ερείσματος εκ προοιμίου.

6 — Όσον αφορά τα νομοθετικά κατοχυρωμένα επαγγέλματα, μια τέτοια απαγόρευση δεν είχε εξαιρετικό χαρακτήρα. Έτσι, η γαλλική ρύθμιση σχετικά με τους ορκωτούς λογιστές πριν από την έκδοση του διατάγματος 2007-1387 περιελάμβανε, κατ' ουσίαν, μια γενική απαγόρευση κάθε εμπορικής επικοινωνίας.

27. Κατά ένα πρώτο συμπέρασμα, υποστηριζόμενο ιδίως από την Επιτροπή, συνάγεται ότι ο κοινοτικός νομοθέτης είχε την πρόθεση να καταργήσει όχι μόνον τη γενική απαγόρευση κάθε εμπορικής επικοινωνίας, αλλά επίσης τις γενικές απαγορεύσεις ορισμένων μορφών εμπορικής επικοινωνίας.

28. Κατά ένα δεύτερο συμπέρασμα, στο οποίο καταλήγει η Γαλλική Κυβέρνηση, μολονότι ο κοινοτικός νομοθέτης αναφέρεται σε «συνολικές απαγορεύσεις», πρόκειται απλώς για τη γενική απαγόρευση κάθε εμπορικής επικοινωνίας για τα νομοθετικά κατοχυρωμένα επαγγέλματα, διότι, στα περισσότερα κράτη μέλη, δεν υφίστατο ως τότε μια μόνη γενική απαγόρευση για το σύνολο των νομοθετικά κατοχυρωμένων επαγγελμάτων, αλλά τόσες γενικές απαγορεύσεις όσα και τα σχετικά επαγγέλματα.

29. Δεδομένης της ανεπάρκειας της γραμματικής ερμηνείας του άρθρου 24 της οδηγίας 2006/123, είναι σημαντικό να ληφθεί υπόψη, επιπλέον, ο σκοπός της οδηγίας αυτής και η θέση του άρθρου 24 έναντι της οικονομίας της οδηγίας 2006/123.

30. Όσον αφορά τον σκοπό της οδηγίας 2006/123, βάσει της δεύτερης και της πέμπτης αιτιολογικής σκέψεως, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι αυτός έγκειται στην κατάργηση των εμποδίων σε δύο θεμελιώδεις ελευθερίες της Συνθήκης, ήτοι στην ελευθερία εγκαταστάσεως και στην ελεύθερη

κυκλοφορία των υπηρεσιών. Με τον τρόπο αυτό η οδηγία 2006/123 συμβάλλει στην πραγματοποίηση της εσωτερικής αγοράς.

31. Όσον αφορά την οικονομία της οδηγίας 2006/123, πρέπει να υπομνησθεί ότι το άρθρο 24 αυτής, που βρίσκεται στο επίκεντρο του προβληματισμού μας, υπάγεται στο κεφάλαιο V, με τίτλο «Ποιότητα των υπηρεσιών». Κατά τη γνώμη μου, είναι αναμφισβήτητο ότι το κεφάλαιο αυτό γενικά και το άρθρο 24 ειδικότερα αποσκοπούν στη διασφάλιση των συμφερόντων των καταναλωτών. Όμως, από τη θέση του άρθρου 24 στην οδηγία 2006/123 απορρέει ότι το εν λόγω άρθρο έχει ως σκοπό να συμβάλει στην ποιότητα των υπηρεσιών που παρέχουν τα νομοθετικώς κατοχυρωμένα επαγγέλματα στο πλαίσιο της εσωτερικής αγοράς.

32. Όμως, λαμβανομένου υπόψη του περιεχομένου του άρθρου 24, μπορεί να τεθεί το ερώτημα πώς η ρύθμιση των εμπορικών επικοινωνιών μπορεί να συμβάλει στην ποιότητα των υπηρεσιών που παρέχουν τα νομοθετικώς κατοχυρωμένα επαγγέλματα στο πλαίσιο της εσωτερικής αγοράς.

33. Είμαι εν γνώσει του ότι, λαμβανομένου υπόψη του περιεχομένου του, το άρθρο 24 δεν έχει άμεση επίπτωση επί της ποιότητας των ως άνω υπηρεσιών. Ωστόσο, η ορθή ερμηνεία και εφαρμογή του αποτελούν προαπαιτούμενο για την παροχή ποιοτικών υπηρεσιών, ιδίως στον τομέα των νομοθετικώς

κατοχυρωμένων επαγγελμάτων⁷, διότι πρόκειται για τομέα στον οποίο είναι πλέον πρόδηλο το πρόβλημα της ασυμμετρίας της εμπορικής επικοινωνίας που υφίσταται αντικειμενικά μεταξύ του παρέχοντος υπηρεσίες και του αποδέκτη των παρεχόμενων υπηρεσιών.

34. Οι διάφορες μορφές εμπορικής επικοινωνίας συνίστανται, κατ' ουσίαν, στην αποστολή μηνυμάτων και πληροφοριών στους ενδεχόμενους πελάτες, δηλαδή στους ενδεχόμενους αποδέκτες των παρεχόμενων υπηρεσιών.

35. Πριν από την έκδοση της οδηγίας 2006/123, οι ιδιαιτερότητες των νομοθετικώς κατοχυρωμένων επαγγελμάτων, τις οποίες περιγράφει ο γενικός εισαγγελέας F.G. Jacobs στις προτάσεις του της 23ης Μαρτίου 2000 στις συνεκδικασθείσες υποθέσεις Ρανλον κ.λπ.⁸, γίνονταν γενικά δεκτές ως λόγοι απαγορεύσεως της εμπορικής επικοινωνίας των νομοθετικώς κατοχυρωμένων επαγγελμάτων⁹.

7 — Με την περιγραφή της σημασίας της ποιότητας των υπηρεσιών που παρέχουν τα νομοθετικώς κατοχυρωμένα επαγγέλματα ασχολήθηκε ο γενικός εισαγγελέας P. Léger με τις προτάσεις του της 10ης Ιουλίου 2001 στην υπόθεση Arduino (απόφαση του Δικαστηρίου της 19ης Φεβρουαρίου 2002, C-35/99, Συλλογή 2002, σ. I-1529, σκέψη 112). Ο διαρρησας στο μεταξύ χρόνος δεν έχει μειώσει την αξία των προτάσεων του γενικού εισαγγελέα P. Léger.

8 — Απόφαση της 12ης Σεπτεμβρίου 2000, C-180/98 έως C-184/98 (Συλλογή σ. I-6451). Συναφώς, ελάχιστη σημασία έχει το ότι η εν λόγω περιγραφή δόθηκε από πλευράς του δικαίου του ανταγωνισμού.

9 — Το 2008, ήτοι μετά την έναρξη της ισχύος της οδηγίας 2006/123, το Δικαστήριο δέχθηκε το κύρος κανονιστικής ρυθμίσεως που απαγορεύει σε οποιονδήποτε, ιδίως δε στους παρέχοντες οδοντιατρικές υπηρεσίες, κατά την άσκηση ελευθερίου επαγγέλματος ή στο πλαίσιο εργασίας σε οδοντιατρείο, να προβαίνει σε οποιοδήποτε είδους διαφήμιση στον τομέα της παροχής οδοντιατρικών υπηρεσιών (απόφαση της 13ης Μαρτίου 2008, C-446/05, Doulamis, Συλλογή 2008, σ. I-1377). Πάντως, στην ως άνω υπόθεση το Δικαστήριο αποφάνθηκε, κατ' ουσίαν, μόνον έναντι του άρθρου 81 ΕΚ και δεν ασχολήθηκε με το ζήτημα της συμφωνίας της επίμαχης ρυθμίσεως προς την ελεύθερη παροχή υπηρεσιών.

36. Δεδομένου ότι το άρθρο 24, παράγραφος 1, της οδηγίας 2006/123 επιβάλλει στα κράτη μέλη να καταργήσουν όλες τις γενικές απαγορεύσεις εμπορικής επικοινωνίας των νομοθετικώς κατοχυρωμένων επαγγελματιών, φαίνεται ότι η εν λόγω οδηγία μετέβαλε τα ως τότε ισχύοντα. Πρέπει όμως να δεχθούμε ότι οι ιδιαιτερότητες των υπηρεσιών τις οποίες παρέχουν τα νομοθετικώς κατοχυρωμένα επαγγέλματα δεν επιβάλλουν πλέον ρύθμιση της εμπορικής επικοινωνίας διαφορετική από εκείνη που ισχύει για τις υπηρεσίες;

37. Με γνώμονα το άρθρο 24, παράγραφος 2, της οδηγίας 2006/123, η απάντηση σε μια τέτοια ερώτηση πρέπει να είναι αρνητική. Η εν λόγω διάταξη επιβάλλει στα κράτη μέλη να μεριμνούν ώστε η εμπορική επικοινωνία εκ μέρους των νομοθετικώς κατοχυρωμένων επαγγελματιών να τηρεί τους σύμφωνα προς το δίκαιο της Ενώσεως επαγγελματικούς κανόνες που αφορούν ιδίως την ανεξαρτησία, την αξιοπρέπεια και την ακεραιότητα του επαγγέλματος, καθώς και το επαγγελματικό απόρρητο, σε συνάρτηση με τις ιδιαιτερότητες κάθε επαγγέλματος. Κατά την εκατοστή αιτιολογική σκέψη της οδηγίας 2006/123, τούτο σημαίνει ότι τα κράτη μέλη έχουν την εξουσία να διατηρούν απαγορεύσεις σχετικές με το περιεχόμενο και τις συγκεκριμένες λεπτομέρειες της εμπορικής επικοινωνίας.

38. Οι διατάξεις των παραγράφων 1 και 2 του άρθρου 24 της οδηγίας 2006/123 δεν αφορούν μια αρχή, εν προκειμένω αυτήν της καταργήσεως όλων των γενικών απαγορεύσεων εμπορικής επικοινωνίας των νομοθετικώς κατοχυρωμένων επαγγελματιών, και μια εξαίρεση από την αρχή αυτή. Αντιθέτως, οι διατάξεις της παραγράφου 2 συμπληρώνουν την αρχή που θέτει η παράγραφος 1. Κατά

συνέπεια, οι γενικές απαγορεύσεις εμπορικής επικοινωνίας των νομοθετικώς κατοχυρωμένων επαγγελματιών αποκλείονται, χωρίς όμως να απαγορεύεται στα κράτη μέλη να θεσπίζουν απαγορεύσεις σχετικές με το περιεχόμενο μιας εμπορικής επικοινωνίας.

39. Πιστεύω ότι οι ανωτέρω παρατηρήσεις αποτελούν ένδειξη περί του ότι ο κοινοτικός νομοθέτης πιθανότατα θέλησε να καταργήσει κάθε γενική απαγόρευση μιας ορισμένης μορφής εμπορικής επικοινωνίας και όχι μόνον τη γενική απαγόρευση κάθε εμπορικής επικοινωνίας για τα νομοθετικώς κατοχυρωμένα επαγγέλματα. Μια τέτοια ερμηνεία του άρθρου 24 επιρρωννύεται από την εκατοστή αιτιολογική σκέψη της οδηγίας 2006/123, κατά την οποία η κατάργηση των γενικών απαγορεύσεων εμπορικής επικοινωνίας για τα νομοθετικώς κατοχυρωμένα επαγγέλματα δεν αφορά τις σχετικές με το περιεχόμενο μιας εμπορικής επικοινωνίας απαγορεύσεις, αλλά εκείνες οι οποίες, γενικά και για ένα συγκεκριμένο επάγγελμα, απαγορεύουν μια ή περισσότερες μορφές εμπορικής επικοινωνίας.

40. Εντούτοις, ένα τέτοιο συμπέρασμα δεν επιλύει εντελώς το πρόβλημα που θέτει το προδικαστικό ερώτημα.

41. Λαμβανομένης υπόψη της ασάφειας του περιεχομένου του όρου «αυτόκλητη προσέγγιση του πελάτη», πρέπει να διερωτηθούμε αν πρόκειται για μια αρκετά αυτόνομη

μορφή εμπορικής επικοινωνίας (πράγμα που θα έχει ως συνέπεια το ότι η απαγόρευση της δεν είναι σύμφωνη προς την απορρέουσα από το άρθρο 24, παράγραφος 1, της οδηγίας 2006/123 επιταγή, όπως αυτό ερμηνεύεται σύμφωνα με τα ανωτέρω εκτεθέντα) ή αν πρόκειται απλώς για έναν ειδικό τρόπο πραγματοποίησης της διαφημίσεως ως μορφής εμπορικής επικοινωνίας.

42. Η οδηγία 2006/123 περιλαμβάνει μόνον ένα γενικό ορισμό της έννοιας της «εμπορικής επικοινωνίας», χωρίς να διευκρινίζει τις διάφορες μορφές της ή να δίδει σχετικά παραδείγματα. Το άρθρο 4, σημείο 12, της εν λόγω οδηγίας ορίζει με δύο τρόπους την έννοια αυτή: αφενός θετικά (ορίζοντας τι υπάγεται στην έννοια της «εμπορικής επικοινωνίας»), αφετέρου αρνητικά (ορίζοντας τι δεν υπάγεται στην εν λόγω έννοια). Όσον αφορά τον θετικό προσδιορισμό, ως εμπορική επικοινωνία νοείται «κάθε μορφή επικοινωνίας για την έμμεση ή άμεση προώθηση προϊόντων, υπηρεσιών ή της εικόνας επιχειρήσεων, οργανισμών ή προσώπων που ασκούν εμπορική, βιομηχανική ή βιοτεχνική δραστηριότητα ή ασκούν ένα νομοθετικώς κατοχυρωμένο επάγγελμα». Όσον αφορά τον αρνητικό προσδιορισμό, τα ακόλουθα στοιχεία δεν εμπίπτουν, καθαυτά, στην έννοια της «εμπορικής επικοινωνίας»:

«α) οι πληροφορίες που επιτρέπουν την άμεση πρόσβαση στη δραστηριότητα της επιχείρησης, του οργανισμού ή του προσώπου, ιδίως ένα όνομα τομέα ή μια διεύθυνση ηλεκτρονικού ταχυδρομείου,

β) οι [ανακοινώσεις] σχετικά με προϊόντα, με υπηρεσίες ή με την εικόνα της επιχείρησης, του οργανισμού ή του προσώπου, οι οποίες δημιουργούνται ανεξάρτητα, ιδίως όταν παρέχονται χωρίς οικονομικό αντάλλαγμα.»

43. Όπως προανέφερα, πρόκειται για έναν πολύ γενικό ορισμό, πρέπει όμως παράλληλα να γίνει δεκτό ότι πρόκειται για έναν αρκετών ελαστικό ορισμό ώστε να είναι συμβατός με την ταχεία εξέλιξη του τομέα της επικοινωνίας.

44. Ούτε η οδηγία 2006/123, ούτε το δίκαιο της Ενώσεως, γενικότερα, περιλαμβάνει νομικό ορισμό της έννοιας της «αυτόκλητης προσεγγίσεως του πελάτη». Επιπλέον, το περιεχόμενο της μπορεί να παρουσιάζει διαφορές στις έννομες τάξεις των διαφόρων κρατών μελών. Όσον αφορά τον κώδικα δεοντολογίας που αποτελεί το αντικείμενο της διαφοράς της κύριας δίκης, ως αυτόκλητη προσέγγιση του πελάτη, υπό την έννοια της απαγορεύσεως που επιβάλλει το άρθρο 12 αυτού, νοείται η εκ μέρους ορκωτού λογιστή επαφή με τρίτον, χωρίς ο τελευταίος να την έχει ζητήσει, προκειμένου ο επαγγελματίας να προτείνει τις υπηρεσίες του.

45. Κατά τη γνώμη μου, το περιεχόμενο της έννοιας της «αυτόκλητης προσεγγίσεως του πελάτη» μπορεί να προσδιοριστεί σε συνάρτηση με τρία στοιχεία. Δύο από αυτά αντιστοιχούν κατ' ουσίαν προς αυτά τα οποία εκθέτει η Γαλλική Κυβέρνηση. Πρόκειται για μια ενέργεια η οποία, πρώτον, συνίσταται στην εκ μέρους του ασκούντος νομοθετικώς κατοχυρωμένο επάγγελμα άμεση και προσωπική επαφή με τρίτον, ο οποίος δεν έχει ζητήσει κάτι τέτοιο, και η οποία, δεύτερον, αφορά

τη διαβίβαση εμπορικού μηνύματος. Ωστόσο, δεν μπορεί να πρόκειται για οποιοδήποτε εμπορικό μήνυμα, αλλά μόνο για ένα μήνυμα που βαίνει πέραν των ορίων της ενημερώσεως επί των δραστηριοτήτων του ασκούντος το ως άνω νομοθετικώς κατοχυρωμένο επάγγελμα ο οποίος προτείνει τις υπηρεσίες του. Ένα τρίτο στοιχείο έγκειται στην εξατομίκευση του αποδέκτη του εμπορικού μηνύματος.

46. Ο ως άνω ορισμός έχει ως συνέπεια ότι αποκλείει την πραγματοποίηση της αυτόκλητης προσεγγίσεως του πελάτη με ορισμένα μέσα, όπως είναι η τηλεόραση, το ραδιόφωνο ή οι εφημερίδες και τα περιοδικά. Πράγματι, σε τέτοιες περιπτώσεις, ελλείπει το στοιχείο της εξατομίκευσεως του αποδέκτη του εμπορικού μηνύματος. Αντιθέτως, το τηλέφωνο, το ταχυδρομείο ή το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο αποτελούν τυπικά μέσα αυτόκλητης προσεγγίσεως του πελάτη¹⁰.

47. Δύο στοιχεία με οδηγούν στο συμπέρασμα ότι, στο πλαίσιο του δικαίου της Ενώσεως, η αυτόκλητη προσέγγιση του πελάτη δεν θεωρείται ως μια ιδιαίτερη μορφή εμπορικής επικοινωνίας, αλλά αποκλειστικά ως ειδικός τρόπος διαφημίσεως ως μορφής εμπορικής επικοινωνίας.

10 — Όσον αφορά την αυτόκλητη προσέγγιση του πελάτη με το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο, υπενθυμίζω ότι το άρθρο 13, παράγραφος 1, της οδηγίας 2002/58/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 12ης Ιουλίου 2002, σχετικά με την επεξεργασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και την προστασία της ιδιωτικής ζωής στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών (οδηγία για την προστασία ιδιωτικής ζωής στις ηλεκτρονικές επικοινωνίες) (ΕΕ L 201, σ. 37), εξαρτά τη δυνατότητα χρησιμοποίησης ηλεκτρονικού ταχυδρομείου για σκοπούς απευθείας εμπορικής προώθησης από την εκ των προτέρων συγκατάθεση των συνδρομητών.

48. Πρώτον, πρέπει να παρατεθεί η οδηγία 2001/83/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 6ης Νοεμβρίου 2001, περί κοινοτικού κώδικος για τα φάρμακα που προορίζονται για ανθρώπινη χρήση¹¹, το άρθρο 86, παράγραφος 1, της οποίας ορίζει τη «διαφήμιση των φαρμάκων» ως «οποιαδήποτε μορφή παροχής πληροφοριών για προσέλκυση πελατείας, [διερεύνησης της αγοράς] ή προτροπής που αποσκοπεί στην προώθηση της χορήγησης συνταγών, της προμήθειας, της πώλησης ή της κατανάλωσης φαρμάκων». Η εν λόγω διάταξη περιλαμβάνει επίσης μια μη εξαντλητική απαρίθμηση των μορφών διαφημίσεως μεταξύ των οποίων περιλαμβάνονται επίσης πρακτικές που εμπίπτουν στον ορισμό της αυτόκλητης προσεγγίσεως του πελάτη. Πρόκειται, παραδείγματος χάρη, για τη διαφήμιση φαρμάκων σε άτομα που είναι εξουσιοδοτημένα να χορηγούν σχετικές συνταγές ή να προμηθεύουν φάρμακα ή για την επίσκεψη ιατρικών επισκεπτών σε άτομα που είναι εξουσιοδοτημένα να χορηγούν ιατρικές συνταγές ή να προμηθεύουν φάρμακα.

49. Δεύτερον, πρέπει να παραθέσω την απόφαση του Δικαστηρίου στην υπόθεση *Alpine Investments*¹². Στη σκέψη 28 της εν λόγω αποφάσεως το Δικαστήριο έκρινε ότι η αυτόκλητη τηλεφωνική προσέγγιση του πελάτη αποτελεί «μια ταχεία και άμεση διαφημιστική τεχνική και μια μέθοδο προσεγγίσεως.»

50. Λαμβανομένου υπόψη του ορισμού μου της αυτόκλητης προσεγγίσεως του πελάτη, εκείνου που περιλαμβάνεται στην οδηγία 2001/83, καθώς και στην προαναφερθείσα απόφαση *Alpine Investments*, πρέπει να συναχθεί ότι η απαγόρευση της αυτόκλητης προσεγγίσεως του πελάτη δεν αντιβαίνει,

11 — ΕΕ L 311, σ. 67.

12 — Απόφαση της 10ης Μαΐου 1995, C-384/93 (Συλλογή 1995, σ. I-1141).

καθαυτή, προς την επιταγή του άρθρου 24, παράγραφος 1, της οδηγίας 2006/123, διότι η αυτόκλητη προσέγγιση του πελάτη δεν αποτελεί μια αρκούντως αυτόνομη μορφή εμπορικής επικοινωνίας που να μπορεί να διακρίνεται από τη διαφήμιση, αλλά ότι, αντιθέτως, πρόκειται απλώς για έναν από τους τρόπους πραγματοποίησης της διαφήμισης.

51. Κατά συνέπεια, μπορεί να διαπιστωθεί ότι η επιβαλλόμενη στους ορκωτούς λογιστές απαγόρευση της αυτόκλητης προσεγγίσεως του πελάτη την οποία προβλέπει το άρθρο 12 του κώδικα δεοντολογίας μπορεί να αποτελεί χρήση της δυνατότητας την οποία παρέχει το άρθρο 24, παράγραφος 2, της οδηγίας 2006/123 σχετικά με τον έλεγχο του περιεχομένου και του τρόπου εφαρμογής της εμπορικής επικοινωνίας μέσω της θεσπίσεως επαγγελματικών κανόνων αποσκοπούντων στην ανεξαρτησία, την αξιοπρέπεια και την ακεραιότητα του νομοθετικώς κατοχυρωμένου επαγγέλματος, καθώς και στην τήρηση του επαγγελματικού απορρήτου.

52. Η ορθότητα της υποθέσεως αυτής εξαρτάται σε τελική ανάλυση από την απάντηση σε δύο ερωτήματα. Πρώτον, στο αν η εκ μέρους ορκωτών λογιστών αυτόκλητη προσέγγιση του πελάτη συνιστά απειλή για την ανεξαρτησία, την αξιοπρέπεια και την ακεραιότητα του επαγγέλματος αυτού ή για το επαγγελματικό απόρρητο. Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως, πρέπει ακόμη να προσδιοριστεί, δεύτερον, αν η απαγόρευση της αυτόκλητης προσεγγίσεως του πελάτη που επιβάλλεται στους ορκωτούς λογιστές συνεπάγεται δυσμενείς διακρίσεις, αν δικαιολογείται για έναν επιτακτικό λόγο γενικού συμφέροντος και αν είναι σύμφωνη προς την αρχή της αναλογικότητας.

53. Όσον αφορά το αν η αυτόκλητη προσέγγιση του πελάτη μπορεί να συνιστά απειλή

για τις αξίες περί των οποίων γίνεται λόγος στο άρθρο 24, παράγραφος 2, της οδηγίας 2006/123, πιστεύω ότι ένας τέτοιος τρόπος διαφήμισης άπτεται ουσιαστικά της ανεξαρτησίας των ορκωτών λογιστών.

54. Η ανεξαρτησία αποτελεί μια λειτουργική αρχή συνδεδεμένη με την ίδια την ουσία του επαγγέλματος των ορκωτών λογιστών. Εφαρμόζοντας *mutatis mutandis* τον ορισμό της ανεξαρτησίας τον οποίο έδωσε το Δικαστήριο με την απόφασή του της 9ης Μαρτίου 2010, Επιτροπή κατά Γερμανίας¹³, η ανεξαρτησία των ορκωτών λογιστών μπορεί να οριστεί ως ο αποκλεισμός κάθε εντολής και κάθε άλλης εξωτερικής επιρροής, άμεσης ή έμμεσης, η οποία θα μπορούσε να διακυβεύσει την εκπλήρωση των καθηκόντων τους.

55. Κατά τη γνώμη μου, είναι πασίγνωστο ότι η άμεση και προσωπική επαφή μεταξύ, αφενός, ενός ενδεχόμενου πελάτη και, αφετέρου, ενός ορκωτού λογιστή με την οποία ο τελευταίος προσφέρεται να παράσχει τις υπηρεσίες του (πράγμα το οποίο αποτελεί ένα από τα κριτήρια της υπάρξεως αυτόκλητης προσεγγίσεως του πελάτη) είναι ικανή να δημιουργήσει μια προσωπική σχέση με την οποία συναρτάται η δυνατότητα επηρεασμού εκ μέρους του πελάτη αυτού. Πρέπει να υπογραμμιστεί ότι πρόκειται για ένα πρόδηλο γεγονός (γνωστό τοις πάσι), που βεβαιώνεται από την κοινή πείρα χωρίς να υπάρχει, γενικά, ανάγκη αποδείξεώς του. Ασφαλώς, σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση θα πρέπει πάντοτε να αποδεικνύεται ότι η άμεση και προσωπική επαφή ασκεί μια τέτοια επιρροή επί του ορκωτού λογιστή ώστε η δραστηριότητά

13 — C-518/07 (Συλλογή 2010, σ. I-1885, σκέψη 30).

του να μην μπορεί να θεωρείται πλέον ως ανεξάρτητη.

56. Εξ αυτών μπορώ να συναγάγω τουλάχιστον ότι η άμεση και προσωπική επαφή μεταξύ, αφενός, ενός ενδεχόμενου πελάτη και, αφετέρου, ενός ορκωτού λογιστή με την οποία ο τελευταίος προσφέρεται να παράσχει τις υπηρεσίες του περιλαμβάνει έναν υπαρκτό κίνδυνο προσβολής της ανεξαρτησίας του ορκωτού λογιστή. Από την άποψη αυτή, η απαγόρευση της αυτόκλητης προσεγγίσεως του πελάτη που επιβάλλεται στους ορκωτούς λογιστές συμβάλλει στην αποτροπή καταστάσεων ικανών να δημιουργήσουν αμφιβολίες όσον αφορά την ανεξαρτησία των ορκωτών λογιστών.

57. Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι η απαγόρευση της αυτόκλητης προσεγγίσεως του πελάτη που περιλαμβάνει ο κώδικας δεοντολογίας μπορεί να θεωρηθεί ως επαγγελματικός κανόνας ο οποίος προστατεύει την ανεξαρτησία του επαγγέλματος των ορκωτών λογιστών.

58. Λαμβανομένων υπόψη των ισχυουσών προϋποθέσεων, απομένει να διευκρινιστεί αν η επιβαλλόμενη στους ορκωτούς λογιστές απαγόρευση της αυτόκλητης προσεγγίσεως του πελάτη δεν συνεπάγεται δυσμενείς διακρίσεις, αν δικαιολογείται για κάποιον επιτακτικό λόγο γενικού συμφέροντος και αν είναι σύμφωνη προς την αρχή της αναλογικότητας.

59. Έχω επίγνωση του γεγονότος ότι η απαγόρευση της αυτόκλητης προσεγγίσεως του πελάτη καθαυτή αποτελεί εμπόδιο στην ελεύθερη παροχή υπηρεσιών. Το ίδιο μπορεί επίσης να συμβαίνει και σε περίπτωση άλλων

επαγγελματικών κανόνων θεσπιζομένων προς εξασφάλιση της ανεξαρτησίας, της αξιοπρέπειας και της ακεραιότητας των νομοθετικώς κατοχυρωμένων επαγγελμάτων, καθώς και του επαγγελματικού απορρήτου. Για τον λόγο αυτό, το άρθρο 24, παράγραφος 2 της οδηγίας 2006/123 επιτάσσει ότι οι οικείοι επαγγελματικοί κανόνες πρέπει να μη συνεπάγονται δυσμενείς διακρίσεις, να δικαιολογούνται για κάποιον επιτακτικό λόγο γενικού συμφέροντος και να είναι σύμφωνοι προς την αρχή της αναλογικότητας. Πρόκειται για προϋποθέσεις οι οποίες παγίως συνδέονται με τη δικαιολόγηση της επιβολής προσκομμάτων στις θεμελιώδεις ελευθερίες της εσωτερικής αγοράς.

60. Εν προκειμένω, δεν αμφισβητείται ότι η απαγόρευση της αυτόκλητης προσεγγίσεως του πελάτη που περιλαμβάνει ο κώδικας δεοντολογίας δεν συνεπάγεται δυσμενείς διακρίσεις.

61. Όσον αφορά τη δικαιολόγηση της απαγορεύσεως της αυτόκλητης προσεγγίσεως του πελάτη για κάποιον επιτακτικό λόγο γενικού συμφέροντος, ανακύπτει ένα πρόβλημα αν ληφθεί υπόψη το άρθρο 16, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας 2006/123, κατά το οποίο τα κράτη μέλη δεν μπορούν να εξαρτούν την πρόσβαση σε δραστηριότητα παροχής υπηρεσίας ή την άσκησή της επί του εδάφους τους από προϋποθέσεις που δεν δικαιολογούνται για λόγους δημόσιας τάξης, δημόσιας ασφάλειας ή δημόσιας υγείας ή προστασίας του περιβάλλοντος.

62. Εκ πρώτης όψεως, ότι οι επαγγελματικοί κανόνες που αποτελούν εμπόδιο στην ελεύθερη παροχή υπηρεσιών δεν μπορούν να δικαιολογούνται παρά μόνο με κάποιον από τους τέσσερις λόγους που μνημονεύει το άρθρο 16, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας 2006/123. Όμως, μια τέτοια ερμηνεία θα είχε ως συνέπεια την αδυναμία εφαρμογής

στην πράξη του άρθρου 24, παράγραφος 2, πρώτη περίοδος, της οδηγίας 2006/123, το οποίο ορίζει τους λόγους που δικαιολογούν την ύπαρξη δεοντολογικών κανόνων όπως, εν προκειμένω, αυτού της απαγορεύσεως της αυτόκλητης προσεγγίσεως του πελάτη, λόγοι οι οποίοι ανάγονται στην προστασία της ανεξαρτησίας, της αξιοπρέπειας και της ακεραιότητας του κατοχυρωμένου επάγγελματος, καθώς και του επαγγελματικού απορρήτου. Δεν μπορεί να απαιτείται να επιβάλλεται οι ίδιοι δεοντολογικοί κανόνες να είναι παράλληλα σύμφωνοι με τους άλλους λόγους.

63. Κατά συνέπεια, διαπιστώνεται ότι η προστασία της ανεξαρτησίας, της αξιοπρέπειας και της ακεραιότητας του κατοχυρωμένου επάγγελματος, καθώς και το επαγγελματικό απόρρητο, αποτελεί επιτακτικό λόγο γενικού συμφέροντος, υπό την έννοια του άρθρου 24, παράγραφος 2, της οδηγίας 2006/123.

64. Το άρθρο 24, παράγραφος 2, της οδηγίας 2006/123 αποτελεί *lex specialis* σε σχέση με τον κανόνα του άρθρου 16, παράγραφος 1, στοιχείο β', της ίδιας οδηγίας, οπότε, προκειμένου περί της ρυθμίσεως του περιεχομένου και του τρόπου εφαρμογής της εμπορικής επικοινωνίας των νομοθετικώς κατοχυρωμένων επαγγελμάτων, οι επιτακτικοί λόγοι γενικού συμφέροντος τους οποίους προβλέπει ενδεικτικώς το πρώτο από τα ανωτέρω άρθρα και οι οποίοι διαφέρουν από τους λόγους που απαριθμεί το άρθρο 16, παράγραφος 1, στοιχείο β' της οδηγίας 2006/123 είναι επίσης αποδεκτοί.

65. Στα σημεία 53 έως 57 των προτάσεών μου απέδειξα ότι η απαγόρευση της αυτόκλητης προσεγγίσεως του πελάτη μπορεί να δικαιολογείται για λόγους προστασίας της ανεξαρτησίας των ορκωτών λογιστών.

66. Όσον αφορά το ζήτημα της συμφωνίας προς την αρχή της αναλογικότητας της απαγορεύσεως της αυτόκλητης προσεγγίσεως του πελάτη, πιστεύω ότι ένα τέτοιο μέτρο δεν βαίνει πέραν του πρόσφορου και αναγκαίου μέτρου για την επίτευξη των νομίμων σκοπών που επιδιώκονται με την επιβολή της απαγορεύσεως αυτής.

67. Λαμβανομένης υπόψη της εννοίας της «αυτόκλητης προσεγγίσεως του πελάτη» όπως την όρισα με τις παρούσες προτάσεις μου¹⁴, πιστεύω ότι η απαγόρευση της αυτόκλητης προσεγγίσεως του πελάτη αποτελεί πρόσφορο νομικό μέσο για τον περιορισμό του πεδίου της άμεσης προσωπικής επαφής μεταξύ, αφενός, ενός ενδεχόμενου πελάτη και, αφετέρου, ενός ορκωτού λογιστή με την οποία ο τελευταίος προσφέρεται να παράσχει τις υπηρεσίες του και, κατά συνέπεια, για την ενίσχυση της ασκήσεως με ανεξαρτησία του νομοθετικώς κατοχυρωμένου επάγγελματος.

68. Καθόσον η ρύθμιση που αποτελεί το αντικείμενο της διαφοράς της κύριας δίκης είναι αρκούντως συγκεκριμένη και η εφαρμογή της μπορεί να ελέγχεται και να κατευθύνεται με κατάλληλο τρόπο, η εν λόγω ρύθμιση δεν βαίνει πέραν του αναγκαίου μέτρου για την επίτευξη των νομίμων σκοπών τους οποίους επιδιώκει. Πρέπει να προστεθεί ότι οι μορφές εμπορικής επικοινωνίας που εξακολουθούν να επιτρέπονται όσον αφορά τους ορκωτούς λογιστές και οι τρόποι εφαρμογής τους είναι επαρκείς ώστε να τους παρέχεται η δυνατότητα να ενημερώνουν τους ενδεχόμενους πελάτες τους για τις δραστηριότητές τους σύμφωνα με τη βούληση του κοινοτικού νομοθέτη, όπως αυτή εκφράζεται στο άρθρο 24 της οδηγίας 2006/123.

14 — Βλ. σημείο 45 των παρούσων προτάσεων.

Πρόταση

69. Λαμβανομένων υπόψη των ανωτέρω παρατηρήσεων, προτείνω στο Δικαστήριο να δώσει την ακόλουθη απάντηση στο προδικαστικό ερώτημα του Conseil d'État:

«Δεδομένου ότι η αυτόκλητη προσέγγιση του πελάτη αποτελεί ειδικό τρόπο εμπορικής επικοινωνίας, δηλαδή διαφημίσεως, το άρθρο 24, παράγραφος 1, της οδηγίας 2006/123/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 12ης Δεκεμβρίου 2006, σχετικά με τις υπηρεσίες στην εσωτερική αγορά, πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι δεν εμποδίζει την εφαρμογή κανονιστικής ρυθμίσεως κράτους μέλους, όπως αυτή της υποθέσεως της κύριας δίκης, που απαγορεύει στους ορκωτούς λογιστές να προβαίνουν σε οποιαδήποτε αυτόκλητη προσέγγιση τρίτων με σκοπό να τους προτείνουν τις υπηρεσίες τους, εφόσον η ρύθμιση αυτή δεν εισάγει δυσμενείς διακρίσεις, δικαιολογείται για κάποιον από τους επιτακτικής φύσεως λόγους γενικού συμφέροντος τους οποίους παραθέτει ενδεικτικά το άρθρο 24, παράγραφος 2, της οδηγίας 2006/123 και είναι σύμφωνη προς την αρχή της αναλογικότητας.»